

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ВОЙТЮК РОМАН ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 343.12

**ДЕТЕКТИВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ ЯК
СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

Таран Олена Вікторівна,

Національна академія внутрішніх справ,
провідний науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем досудового розслідування

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

Татаров Олег Юрійович,

Адвокатське об'єднання «Татаров, Фаринник, Головка»,
керуючий партнер

кандидат юридичних наук

Мірковець Дмитро Михайлович,

Головне слідче управління Національної поліції України,
заступник начальника відділу управління
розслідування корупційних злочинів

Захист відбудеться «18» січня 2019 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «14» грудня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д. О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією з найбільших проблем на шляху розбудови України як незалежної правової держави європейського зразка є корупція. Це негативне явище перешкоджає ефективному функціонуванню органів державної влади та місцевого самоврядування, посадових осіб, які відповідно до ст. 19 Конституції України зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Тому нині перед державними органами стоїть досить складне завдання – очищення влади від корупції. З метою виконання цього завдання 14 жовтня 2014 року в Україні з прийняттям пакету антикорупційних законів було започатковано антикорупційну реформу, одним із елементів якої було створення Національного антикорупційного бюро (НАБУ).

В першому півріччі 2018 року в роботі детективів перебувало 683 кримінальних проваджень, з них 143 скеровано до суду. Сума збитків від злочинів, які розслідують детективи НАБУ, становить 196,6 млрд грн. Відшкодовано 360,3 млрд грн*.

Однак, незважаючи на певні досягнення у протидії корупції за відносно короткий проміжок часу функціонування детективів НАБУ, у правозастосовній діяльності існує низка проблем, що перешкоджають їх ефективній роботі у протидії корупційним кримінальним правопорушенням. Ці проблеми, пов'язані з законодавчим врегулюванням процесуального статусу детективів НАБУ – правами, обов'язками, гарантіями діяльності, особливою підслідністю, а також відсутністю або недосконалістю окремих елементів ефективного механізму протидії корупції (антикорупційного суду, порядку встановлення та обрахування розміру шкоди, завданої корупційними кримінальними правопорушеннями, недоторканості суддів і народних депутатів, підстав та порядку здійснення заходів забезпечення кримінального провадження й негласних слідчих (розшукових) дій, інституту угод у кримінальному провадженні, якісних кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за корупційні злочини тощо).

Актуальні питання суб'єктів кримінальних процесуальних правовідносин досліджувались у працях Ю. П. Аленіна, В. П. Бахіна, В. І. Василичука, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. Я. Горбачевського, М. Л. Грібова, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, Д. М. Мірковця, Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, П. В. Цимбала, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька та ін.

Окремі проблемні питання діяльності детективів НАБУ досліджували С. С. Аскеров, О. В. Баганець, Ю. М. Бардачов, Р. В. Гречанюк, О. В. Головкін, О. А. Клименко, І. І. Коротич, І. П. Лопушинський, В. Б. Пасічник, Я. Ю. Пилип, А. В. Савченко, А. В. Самодін, Г. І. Сисоєнко, Є. Д. Скулиш, О. Ю. Татаров, Л. Д. Удалова, В. І. Цимбалюк, В. І. Чечерський, Н. В. Шинкаренко, О. М. Юрченко, Ю. П. Янович та інші науковці. Однак, в зазначених працях

здійснено переважно констатацію окремих, системно не пов'язаних між собою, різнопланових проблем, лише частина з яких стосується діяльності детектива як учасника кримінальних процесуальних відносин. Ці проблеми негативно впливають на ефективність роботи детективів НАБУ, результати яких значною мірою залежать від належної організації досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень, наявності для цього достатнього кола повноважень і гарантій їх забезпечення. Водночас розроблення системних шляхів їх вирішення можливе у результаті проведення комплексного дослідження діяльності детектива НАБУ як учасника кримінальних процесуальних відносин. Це й обумовлює актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дослідження узгоджується зі Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (Указ Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015), Національною стратегією у сфері прав людини (Указ Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015), Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015), Антикорупційною стратегією на 2014–2017 роки (Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII), Державною програмою щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційною стратегією) на 2015–2017 роки, планами науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2016, 2017 рр. Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 29 жовтня 2015 р. (протокол № 20), уточнено 31 жовтня 2017 р. (протокол № 26).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження полягає в розробленні теоретичних засад, правових положень і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення діяльності детектива НАБУ як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин.

Відповідно до мети дослідження, необхідно вирішити такі *завдання*:

- з'ясувати особливості становлення детектива НАБУ як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин і сучасний стан дослідження проблем його діяльності;
- визначити місце детектива НАБУ у системі органів досудового розслідування та інших правоохоронних органів, уповноважених на протидію корупції;
- провести порівняльний аналіз зарубіжного досвіду функціонування детектива як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин у сфері протидії корупції;
- охарактеризувати повноваження детектива НАБУ як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин;
- розкрити процесуальні гарантії діяльності та юридичну відповідальність детектива НАБУ;
- виявити проблеми реалізації повноважень детективом НАБУ як суб'єктом кримінальних процесуальних відносин і запропонувати шляхи їх вирішення;

– розкрити особливості взаємодії детектива НАБУ з правоохоронними та контролюючими органами під час досудового розслідування корупційних злочинів;

– охарактеризувати прокурорський нагляд і судовий контроль за діяльністю детектива Національного антикорупційного бюро України.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають під час попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, а також запобігання вчиненню нових.

Предметом дослідження є детектив НАБУ як суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям наукового дослідження є прийоми, засоби і способи наукового пізнання сутності та змісту діяльності детектива НАБУ, обрані виходячи зі специфіки цілей, завдань, об'єкта і предмета дослідження. При виявленні та вивченні закономірностей, що характеризують процесуальну діяльність детектива НАБУ, застосовувався метод *спостереження, опису, класифікації* (розділи 1–3); *порівняльно-правовий* метод – при дослідженні досвіду функціонування антикорупційних органів зарубіжних країн на стадії досудового розслідування (підрозділ 1.3); *формально-логічний*, за допомогою якого проаналізовано і визначено поняття детектива у кримінальному процесі, нормативно-правову структуру кримінального процесуального статусу детектива НАБУ (підрозділи 1.2, 2.1); *логіко-юридичний* – для тлумачення правових норм і категорій, що пов'язані з регламентацією діяльності детективів НАБУ (розділи 1–3); *догматичний* – з метою удосконалення понятійно-категоріального апарату дослідження (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2., 3.1, 3.2, 3.3); метод *системно-структурного аналізу* застосовувався з метою визначення системи прав і обов'язків детектива НАБУ під час досудового розслідування корупційних злочинів (підрозділ 2.1); *соціологічні* (анкетування, інтерв'ювання) – для з'ясування поглядів детективів щодо різних питань у контексті предмета дослідження (розділи 1–3); *статистичний* – для узагальнення отриманих наукових результатів, вивчення правозастосовної практики (підрозділ 1.1).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні та аналітичні матеріали НАБУ за 2016–2018 рр., відомості Transparency International за 2012–2017 рр. щодо стану корупції в Україні, зведені дані інтерв'ювання 67 детективів, проведеного протягом 2016–2017 рр., результати опитування 102 детективів НАБУ у 2017 р., 600 ухвал слідчих суддів Солом'янського районного суду м. Києва, винесених в період з 30 березня 2017 р. по 4 вересня 2017 р. з Єдиного державного реєстру судових рішень, матеріали ЗМІ, а також особистий досвід роботи в НАБУ.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що робота є першим в українській кримінальній процесуальній науці системним і комплексним дисертаційним дослідженням діяльності детектива НАБУ як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин.

До найбільш важливих положень, що містять наукову новизну, слід віднести наступні:

вперше:

– сформульовано поняття детектива як службової особи, уповноваженої в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати попередження, виявлення, припинення та досудове розслідування кримінальних правопорушень, а також з'ясовано, що детективи НАБУ в системі органів, які здійснюють досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень, є працівниками особливого спеціалізованого органу досудового розслідування (спеціалізуються виключно на корупційних кримінальних правопорушеннях; ці кримінальні правопорушення вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; детектив НАБУ наділений повноваженнями як слідчого, так і оперативного працівника);

– виокремлено три складові повноважень детектива НАБУ (загальні повноваження, повноваження слідчого, повноваження працівника оперативного підрозділу), визначено трьохелементну нормативно-правову структуру кримінального процесуального статусу детектива НАБУ, розкрито його зміст, актуальні проблеми правового регулювання та шляхи їх вирішення;

– розроблено систему гарантій діяльності детектива НАБУ, в яку входять загальні (самостійність; владний характер повноважень; прокурорський нагляд і судовий контроль; можливість оскаржити рішення, дії чи бездіяльність прокурора та ухвали слідчого судді) й спеціальні складові (незалежність; правовий та соціальний захист; належні умови оплати праці; засоби забезпечення безпеки);

– здійснено класифікацію повноважень прокурора САП щодо здійснення прокурорського нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю детектива НАБУ на п'ять груп (пов'язані із забезпеченням дотримання вимог законності при прийнятті рішення про рух оперативно-розшукової справи; пов'язані з наданням дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, які потребують дозволу слідчого судді; пов'язані з проведенням оперативно-розшукових заходів, фіксацією та використанням їх результатів; пов'язані з адміністративними заходами, спрямованими на дотримання вимог законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності; пов'язані з оскарженням законності прийнятих рішень);

удосконалено:

– класифікацію антикорупційних органів в Україні залежно від виконуваних функцій (забезпечення формування та реалізації державної антикорупційної політики, недопущення вчинення корупційних кримінальних правопорушень, їх виявлення, припинення, розкриття та розслідування, нагляд за додержанням законів, кримінальне судочинство у корупційних кримінальних правопорушеннях), а також класифікацію антикорупційних органів, які функціонують у світі, за наявністю або відсутністю окремих повноважень щодо протидії кримінальним корупційним правопорушенням; за спеціалізацією; за категорією виконуваних функцій;

– процесуальний порядок оскарження детективом НАБУ рішень, дій та бездіяльності прокурора САП шляхом розроблення пропозицій щодо встановлення процесуального строку погодження клопотань прокурором САП, закінчення якого

слід вважати початком бездіяльності, яка може бути оскаржена не пізніше трьох днів;

- наукові положення, що визначають особливості взаємодії детективів НАБУ під час досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень шляхом розроблення пропозицій щодо поділу взаємодії на етапи (початковий, наступний і завершальний) та здійснення характеристики кожного з них і формування групи суб'єктів, з якими взаємодіє детектив НАБУ (ті, які мають процесуальний статус, та ті які, не мають процесуального статусу);

- положення про те, що судовий контроль і прокурорський нагляд за діяльністю детектива НАБУ здійснюється у двох напрямках (за процесуальною та за оперативно-розшуковою діяльністю детектива НАБУ);

дістало подальший розвиток:

- наукове обґрунтування шляхів використання зарубіжного досвіду кримінальної процесуальної діяльності антикорупційних органів інших країн і відповідної правозастосовної практики при удосконаленні національного законодавства;

- узагальнення та класифікація типових порушень закону, що допускаються під час взаємодії детективів НАБУ з прокурорами САП і слідчими суддями, запропоновано шляхи їх вирішення;

- пропозиції щодо розширення самостійності детектива НАБУ за рахунок обмеження повноважень прокурора САП щодо погодження клопотань про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та заходів забезпечення кримінального провадження;

- аргументація необхідності віднесення детективів НАБУ, з огляду на здійснювані ними функції, до сторони обвинувачення;

- концептуальні положення щодо реалізації детективами НАБУ функцій запобігання корупційним кримінальним правопорушенням.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки й пропозиції впроваджено та надалі може бути використано у:

- *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до КПК України та інших законів (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 29 січня 2018 р.);

- *правозастосовній діяльності* органів досудового розслідування – у процесі застосування у практичній діяльності слідчих підрозділів, а також під час проведення занять в системі службової підготовки слідчих (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 02 квітня 2018 р.);

- *освітньому процесі* – при проведенні різних видів навчальних занять зі здобувачами вищої освіти Національної академії внутрішніх справ з дисциплін: «Кримінальний процес», «Управління підрозділами досудового розслідування», «Особливі порядки кримінального провадження» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 10 січня 2018 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження оприлюднено на шести міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема:

«Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (Київ, 9 грудня 2016 р.); «Детективна діяльність: теоретичні, методичні та практичні проблеми» (Дніпро, 24 березня 2017 р.); «Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю» (Кривий Ріг, 13 квітня 2017 р.); «Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування» (Київ, 20 квітня 2017 р.); «Формування національної правової системи України в контексті євроінтеграційних процесів» (Київ, 21 квітня 2017 р.); «Актуальні питання кримінального права, процесу і криміналістики, удосконалення судової і правоохоронної систем» (Сєвєродонецьк, 19 травня 2017 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в 13 публікаціях, серед яких шість статей – у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у міжнародному науковому виданні, та шість тез виступів – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що поєднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (324 найменування) та шести додатків. Загальний обсяг дисертації становить 281 сторінку, із них основний обсяг тексту – 183 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; конкретизовано шляхи та форми їх упровадження й апробації; наведено характеристику публікацій дисертанта з відображенням основних положень дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження детектива Національного антикорупційного бюро України як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Становлення детектива Національного антикорупційного бюро України як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин та сучасний стан дослідження проблем його діяльності»* встановлено, що на сучасному етапі детективи НАБУ як учасники кримінальних процесуальних відносин зіштовхнулися, насамперед, з такими проблемами, як системна корупція в державі на всіх рівнях; відсутність політичної волі на протидію корупції; позитивна оцінка корупції та високий рівень її сприйняття значною частиною суспільства; високий рівень латентності корупційних кримінальних правопорушень.

Натомість, у них як суб'єктів кримінальних процесуальних відносин виникають специфічні проблеми, пов'язані з кримінальною процесуальною діяльністю, зокрема: проблематичність, а в певних випадках неможливість одночасного виконання детективом НАБУ в одному кримінальному провадженні повноважень слідчого та оперативного працівника, якими його наділяє

кримінальний процесуальний закон; недосконалість кримінального процесуального законодавства, що регламентує як кримінальну процесуальну діяльність в цілому, так і кримінальну процесуальну діяльність детектива НАБУ зокрема (недосконалість інституту угод, що унеможлиблює ефективне застосування інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням до осіб, засуджених за корупційний злочин, у разі укладення угоди про визнання винуватості; проблеми проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій; обмеженість можливостей детективів НАБУ у притягненні до кримінальної відповідальності народних депутатів і суддів; відсутність законодавчої регламентації процесуальних строків погодження клопотань, повідомлення про підозру та затвердження обвинувального акта; відсутність законодавчої регламентації процесуального порядку взаємодії із контролюючими органами при призначенні позапланових ревізій чи перевірок тощо).

Незважаючи на це, переважна більшість детективів НАБУ оцінює свою роботу добре (60,78 %), рідше – задовільно (27,45 %).

Сучасний стан дослідження проблем функціонування детектива НАБУ як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин характеризується відсутністю комплексних монографічних праць з цієї проблематики. Окремі її аспекти фрагментарно розкрито переважно на рівні наукових статей та повідомлень, у яких висвітлено не лише кримінальні процесуальні, але й адміністративні, конституційні, кримінально-правові, криміналістичні, кримінологічні та цивільно-правові питання функціонування інституту детективів НАБУ.

У підрозділі 1.2 «*Детектив Національного антикорупційного бюро України у системі органів досудового розслідування та інших правоохоронних органів, уповноважених на протидію корупції*» проведено класифікацію антикорупційних органів залежно від виконуваних функцій на: 1) ті, які забезпечують формування та реалізацію державної антикорупційної політики; 2) ті, які уповноважені на недопущення вчинення корупційних кримінальних правопорушень, їх виявлення, припинення, розкриття та розслідування; 3) ті, які здійснюють функцію нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування; 4) ті, які здійснюють досудове розслідування у корупційних кримінальних правопорушеннях. Аргументовано, що детективи НАБУ належать до другої групи. У системі органів досудового розслідування та інших правоохоронних органів, уповноважених на протидію корупції, детектив НАБУ займає провідне місце, що обумовлене особливим їх кримінальним процесуальним статусом та підслідністю. З огляду на характерні ознаки, притаманні детективу НАБУ, обґрунтовано доцільність доповнити ч. 1 ст. 3 КПК України п. 4-1 визначенням детектива.

У підрозділі 1.3 «*Зарубіжний досвід функціонування детектива як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин у сфері протидії корупції*» в результаті проведення порівняльного аналізу зарубіжного досвіду функціонування детектива як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин у сфері протидії корупції встановлено подібні та відмінні ознаки в організації досудового розслідування корупційних злочинів і моделей антикорупційних органів в Україні та інших

країнах. Для порівняння обрано низку антикорупційних інституцій, які мають об'єктивну спільність із НАБУ та діяльністю детективів за найбільш суттєвими рисами повноважень службових осіб відповідних органів (Гонконг, Республіка Сінгапур, Республіка Польща, Сполучене Королівство Великої Британії, Литовська Республіка, Французька Республіка, Республіка Албанія, Республіка Болгарія, Філіппінська Республіка, Республіка Індія, Латвійська Республіка, Республіка Ботсвана, Південна Корея, Королівство Таїланду, Аргентинська Республіка, Республіка Еквадор). Здійснено класифікацію антикорупційних органів, які існують у світі та виокремлено основні моделі антикорупційних органів в зарубіжних країнах: 1) наявність спеціальних антикорупційних органів, що здійснюють розслідування повноваження щодо корупційних кримінальних правопорушень; 2) відсутність спеціальних антикорупційних органів, що здійснюють розслідування кримінальних корупційних правопорушень. Детективи НАБУ здійснюють кримінально процесуальну діяльність в межах першої моделі поєднуючи повноваження досудового розслідування з виявленням та запобігання корупційним кримінальним правопорушенням.

Порівняльний аналіз функціонування антикорупційних органів Гонконгу, Сінгапуру, Польщі, Великобританії, Литви, Болгарії, Латвії та Кореї свідчить про доцільність створення окремого підрозділу детективів НАБУ, основним призначенням якого буде запобігання корупційним кримінальним правопорушенням. За результатами вивчення зарубіжного досвіду запропоновано розширення самостійності детектива НАБУ шляхом надання можливості звернення до слідчого судді з клопотанням про проведення слідчих (розшукових) дій та заходів забезпечення кримінального провадження без погодження з прокурором САП, з наступним його повідомленням.

Розділ 2 «Кримінальний процесуальний статус детектива Національного антикорупційного бюро України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Повноваження детектива Національного антикорупційного бюро України як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин»* здійснено систематизацію, узагальнення та логічне осмислення повноважень детектива НАБУ.

Аргументовано, що повноваження детектива НАБУ складаються з трьох частин: 1) загальних повноважень (передбачені Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. для всіх працівників НАБУ); 2) повноважень слідчого (визначені в КПК України); 3) повноважень працівника оперативного підрозділу (містяться в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р.). Встановлено, що лише 84,32 % опитаних детективів усвідомлює цей факт. Натомість, 11,72 % респондентів вважає, що їхні права та обов'язки визначаються лише КПК України.

Повноваження детектива НАБУ запропоновано поділити залежно від суб'єкта, чий повноваження він реалізує, на ті, які він реалізує як слідчий та ті, які він реалізує як оперативний працівник. Повноваження, які детектив НАБУ реалізує як слідчий поділено на: повноваження, пов'язані з рухом кримінального провадження; загальні повноваження, пов'язані із здійсненням досудового

розслідування; повноваження, пов'язані із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження; повноваження, пов'язані з проведенням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; повноваження щодо міжнародного співробітництва. Права та обов'язки детектива, які він реалізує як оперативний працівник, включають дії, які він має право ініціювати, та дії, які він має право вчиняти самостійно. Права та обов'язки детектива, які він реалізує як оперативний працівник, можна поділити на ті, що стосуються права ініціювати певні дії, та ті, які він має право вчиняти самостійно.

Особливості повноважень детектива НАБУ полягають у декількох аспектах. По-перше, детективи – це єдині працівники правоохоронних органів, що володіють повноваженнями як слідчого, так і оперативного працівника. По-друге, детективи НАБУ володіють особливими повноваженнями, яких не має працівник жодного іншого правоохоронного органу. По-третє, за детективами НАБУ визначено особливу підслідність.

Закріплення за детективами НАБУ кримінальної процесуальної функції запобігання кримінальним правопорушенням відповідає позитивному досвіду функціонування аналогічних органів в окремих зарубіжних країнах. З метою забезпечення її реалізації вказано на доцільність запровадження окремої кримінальної процесуальної норми про виявлення причин і умов вчинення злочину. Ефективна її реалізація потребує налагодження взаємодії детективів НАБУ з іншими державними органами, для чого необхідно розробити відповідні міжвідомчі інструкції щодо напрямів і форм такої взаємодії.

Реалізація цієї функції має здійснюватися за такими напрямами: 1) попередження корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності; 2) припинення корупційних правопорушень цієї категорії; 3) виявлення та усунення (нейтралізація) причин і умов, які сприяють вчиненню корупційних правопорушень.

У підрозділі 2.2 *«Процесуальні гарантії діяльності та юридична відповідальність детектива Національного антикорупційного бюро України»* розкрито процесуальні гарантії діяльності та юридичну відповідальність детектива НАБУ. Шляхом аналізу загальних рис гарантій дотримання прав суб'єктів кримінального процесу виокремлено поняття, завдання та ознаки гарантій діяльності детектива НАБУ, а також здійснено їх систематизацію. Зокрема, гарантії детектива НАБУ запропоновано поділити на три групи: 1) гарантії, спрямовані на забезпечення прав учасників кримінального провадження; 2) гарантії, спрямовані на забезпечення належного досудового розслідування; 3) гарантії, спрямовані на забезпечення діяльності детектива НАБУ.

Обґрунтовано необхідність розширення процесуальної самостійності детектива НАБУ, одним із механізмів реалізації якого є право останнього на оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора САП. За результатами дослідження встановлено необхідність законодавчого врегулювання процесуальних строків погодження клопотань прокурором САП, що надасть можливість детективу НАБУ оскаржити бездіяльність після закінчення строку, визначеного для погодження клопотання.

Розділ 3 «Здійснення повноважень детективом Національного антикорупційного бюро України як суб'єктом кримінальних процесуальних відносин» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Проблеми реалізації повноважень детективом Національного антикорупційного бюро України як суб'єктом кримінальних процесуальних відносин»* встановлено, що одна з найбільш актуальних проблем реалізації повноважень детективом НАБУ як суб'єктом кримінальних процесуальних відносин полягає в можливості детектива реалізувати свої повноваження як слідчого та оперативного працівника. Адже, в одному кримінальному провадженні одночасне чи паралельне виконання таких функцій є проблематичним. Якщо у кримінальному провадженні детектив виконує функцію досудового розслідування, то вже діяти як оперативний працівник він не може, бо це суперечить і КПК України, і загальній процедурі досудового розслідування. Одночасне виконання повноважень слідчого та оперативного працівника також неможливе. Якщо детектив бере участь у слідчих (розшукових) діях як оперативний працівник, то в подальшому він може бути допитаний як свідок. У випадку, якщо детектив виявив кримінальне правопорушення, то в подальшому він не може брати участь у ньому як слідчий. За таких умов, досудове розслідування доручається іншому детективу.

Розкрито найбільш значущі проблеми, що виникають при реалізації їхніх повноважень як суб'єктів кримінальних процесуальних правовідносин: 1) неможливість застосування інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням до осіб, засуджених за корупційний злочин, у разі укладення угоди про визнання винуватості; 2) відсутність у детективів НАБУ права надавати доручення оперативним підрозділам інших правоохоронних органів щодо проведення інших процесуальних дій, окрім здійснення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій в кримінальному провадженні; 3) відсутність антикорупційних суддів, що спеціалізуватимуться на розгляді корупційних кримінальних правопорушень; 4) обмеженість можливостей детективів НАБУ у притягненні до кримінальної відповідальності народних депутатів і судів, а також у виявленні вчинених ними злочинів; 5) застосування застави до осіб, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення; 6) відсутність у НАБУ права самостійного зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, а також труднощі у проведенні інших негласних слідчих (розшукових) дій тощо.

Сформульовано пропозиції щодо вирішення проблем, що виникають під час реалізації повноважень детективом НАБУ як суб'єктом кримінальних процесуальних відносин, пов'язані з: 1) встановленням заборони детективам НАБУ брати участь у кримінальному провадженні, якщо вони брали участь у цьому ж провадженні як оперативні працівники; 2) наданням детективам НАБУ права самостійного зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 3) поширення положення про доручення оперативним підрозділам на проведення не лише слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових), але й інших процесуальних дій.

У підрозділі 3.2 «Взаємодія детектива Національного антикорупційного бюро України з правоохоронними та контролюючими органами під час досудового розслідування корупційних злочинів» розкрито особливості взаємодії детектива Національного антикорупційного бюро України під час досудового розслідування корупційних злочинів. Доведено, що взаємодія детектива НАБУ є управлінською функцією, яка полягає у встановленні останнім взаємин з підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності, з метою отримання інформації, що забезпечує збирання доказів, необхідних для здійснення досудового розслідування. Взаємодія детектива НАБУ побудована на принципах: дотримання законності; забезпечення таємниці досудового розслідування; самостійності та відповідальності; координації, оптимального використання ресурсів і наукових розробок, методичних рекомендацій, тактики проведення слідчих (розшукових) дій. Встановлено, що детектив НАБУ найчастіше взаємодіє з судом, правоохоронними органами (Генеральна прокуратура України (43,14 %); Національна поліція України (21,57 %); Служба безпеки України (17,65 %); Державна фіскальна служба України (5,88 %), органами фінансового контролю (Державна аудиторська служба (56,86 %); Державна служба фінансового моніторингу України (41,18 %) та експертними установами. Визначено форми взаємодії (процесуальна та непроцесуальна). Спільним результатом взаємодії детектива НАБУ, правоохоронних органів та органів фінансового контролю є: боротьба з корупцією, виявлення причин та умов, які сприяли вчиненню злочину, та протидія злочинам даної категорії. Ініціатором такої взаємодії під час досудового розслідування кримінального провадження виступає детектив НАБУ. Він відповідальний за її налагодження та належну організацію.

У підрозділі 3.3 «Прокурорський нагляд та судовий контроль за діяльністю детектива Національного антикорупційного бюро України» з'ясовано, що прокурорський нагляд у формі процесуального керівництва прокурора САП за досудовим розслідуванням антикорупційних злочинів, яке здійснюють детективи НАБУ, полягає у: координації діяльності останнього; спрямуванні ходу досудового розслідування; забезпеченні дотримання законодавства при проведенні слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження та інших процесуальних дій, з метою протидії кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці й захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень. Визначено напрями прокурорського нагляду та судового контролю залежно від повноважень детектива НАБУ, які він реалізує.

Проаналізовано та класифіковано повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю за діяльністю детектива НАБУ залежно від процесуальної дії, щодо якої здійснюється судовий контроль.

Запропоновано виключити подвійний контроль (слідчого судді й прокурора) за деякою категорією слідчих (розшукових) дій за рахунок обмеження повноважень прокурора САП. Визначено, що в КПК України відсутні часові

обмеження для прокурора САП щодо розгляду клопотань, що спричиняє процесуальні складнощі під час погодження клопотань про проведення слідчих (розшукових) дій і заходів забезпечення кримінального провадження та при оскарженні рішень, дій і бездіяльності прокурора САП. Обґрунтовано необхідність запровадження процесуальних строків погодження клопотань і повідомлень про підозру прокурором САП.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі дослідження комплексу питань, що виникають у діяльності детективів Національного антикорупційного бюро України, сформульовано наукові положення та отримано результати, що в сукупності розв'язують важливе наукове завдання – удосконалення діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин. Найсуттєвішими з них є такі:

1. Особливості становлення детектива НАБУ як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин, пов'язані насамперед з його процесуальним статусом, на відміну від інших органів досудового розслідування, передбачають собою поєднання повноважень слідчого і оперативного співробітника, які є взаємовиключними.

Становлення детектива Національного антикорупційного бюро України як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин супроводжується існуванням проблем, що перешкоджають ефективній кримінальній процесуальній діяльності детективів НАБУ у справі протидії корупції в Україні. Констатовано, що нині гостродискусійною є система кримінальних процесуальних прав та обов'язків детективів, гарантій їх діяльності, особливості підслідності, а також відсутність або недосконалість окремих елементів ефективного механізму протидії корупції (антикорупційного суду, методик визначення розміру шкоди, підстав для проведення ревізій, законодавчих положень, що стосуються недоторканості суддів та народних депутатів, підстав і порядку здійснення заходів забезпечення кримінального провадження та негласних слідчих (розшукових) дій, інституту угод у кримінальному провадженні, якісних кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за корупційні злочини тощо).

Натомість питання діяльності детектива НАБУ як учасника кримінальних процесуальних відносин в науковій літературі розглянуто фрагментарно, переважно на рівні наукових статей та повідомлень, що не дає змоги сформулювати комплексні підходи до розв'язання вищезазначених проблем.

2. Сформульовано визначення поняття детектива як службової особи, уповноваженої в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати попередження, виявлення, припинення та досудове розслідування кримінальних правопорушень, яким запропоновано доповнити п. 4-1 ч. 1 ст. 3 КПК України. Аргументовано, що детективи НАБУ в системі органів, які здійснюють досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень, є працівниками

особливого спеціалізованого органу досудового розслідування, оскільки, по-перше, детективам НАБУ підслідні лише корупційні кримінальні правопорушення, тобто вони спеціалізуються виключно на розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень; по-друге, це правопорушення, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; по-третє, детективи НАБУ наділені повноваженнями як слідчого, так і оперативного працівника.

3. Порівняльний аналіз зарубіжного досвіду функціонування детектива як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин у сфері протидії корупції зумовив можливість здійснення класифікації організаційної структури антикорупційних органів: 1) за наявністю або відсутністю окремих повноважень щодо протидії кримінальним корупційним правопорушенням на: а) репресивні (мають повноваження щодо здійснення досудового розслідування кримінальних корупційних правопорушень); б) нерепресивні (відсутні повноваження щодо здійснення досудового розслідування кримінальних корупційних правопорушень); 2) за спеціалізацією: а) загальні (спеціалізуються на протидії різним категоріям кримінальних правопорушень, в тому числі корупційним); б) спеціальні (спеціалізуються виключно на протидії корупційним правопорушенням); 3) за категорією виконуваних функцій: а) антикорупційні органи, уповноважені на виявлення та розслідування корупційних кримінальних правопорушень; б) антикорупційні органи, уповноважені на запобігання корупційним кримінальним правопорушенням; в) антикорупційні органи, уповноважені на запобігання корупційним кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування.

Сформовано моделі антикорупційних органів, що функціонують в зарубіжних країнах. Перша модель передбачає наявність спеціальних антикорупційних органів, що мають повноваження щодо розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Друга модель передбачає відсутність спеціальних антикорупційних органів, що здійснюють розслідування кримінальних корупційних правопорушень. Розслідування такої категорії кримінальних правопорушень здійснюють загальні органи досудового розслідування. Визначено, що в Україні використано першу модель функціонування антикорупційних органів.

На підставі вивчення зарубіжного досвіду функціонування антикорупційних органів запропоновано надання можливості звернення детектива НАБУ до слідчого судді з клопотанням про проведення слідчих (розшукових) дій та заходів забезпечення кримінального провадження без погодження з прокурором САП, з наступним його повідомленням.

4. На підставі порівняльного аналізу прав і обов'язків детектива як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин здійснено їх характеристику та встановлено, що вони стосуються трьох функцій – виявлення кримінальних правопорушень, їх досудового розслідування та запобігання таким деліктам. Права та обов'язки детектива включають, з одного боку, права та обов'язки слідчого, а з іншого – права та обов'язки оперативного працівника. При цьому, детектив НАБУ, на відміну від слідчого та оперативного працівника, має особливий статус, що

поєднує повноваження оперативного працівника та слідчого, однак він не може реалізовувати їх одночасно в одному кримінальному провадженні.

Розроблено пропозиції щодо розширення повноважень детективів НАБУ в частині: 1) надання можливості самостійного здійснення негласної слідчої (розшукової) дії, передбаченої ст. 263 КПК України; 2) надання повноважень самостійно (за запитом підписаним власноручно), без керівника підрозділу, відповідно до ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» витребування в триденний термін необхідної інформації; 3) надання права детективу НАБУ самостійно призначати перевірки і ревізії; 4) надання права детективу НАБУ на проведення тимчасового доступу до речей та документів, банківської таємниці, телекомунікаційних з'єднань без ухвали суду за власною постановою (як варіант, за погодженням з керівником органу досудового розслідування та прокурором).

Визнано за доцільне підтримати ідею запровадження окремої кримінальної процесуальної норми про виявлення причин і умов вчинення злочину. У зв'язку з цим запропоновано доповнити КПК України новою ст. 222-1 «Виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину».

5. Розкрито суть процесуальних гарантій діяльності детектива НАБУ та запропоновано поділити їх на: 1) ті, які спрямовані на забезпечення прав учасників кримінального провадження; 2) ті, які спрямовані на забезпечення належного досудового розслідування; 3) ті, які спрямовані на забезпечення діяльності.

В результаті узагальнення загальних ознак детерміновано поняття, завдання та ознаки процесуальних гарантій діяльності детективів НАБУ. До них належать: правова регламентація; поширення на всі правовідносини; спрямованість на досягнення завдань діяльності; визначеність предмету і напряду впливу гарантій; наявність відповідних повноважень; наявність механізму, який забезпечує їх реалізацію.

Обґрунтовано потребу у розширенні процесуальної самостійності детектива НАБУ, яка обумовлена необхідністю забезпечення ефективної його діяльності за рахунок можливості самостійно приймати процесуальні рішення та спрямовувати хід досудового розслідування, що забезпечить швидке та ефективне досудове розслідування.

6. Виявлено проблеми реалізації повноважень детективом НАБУ як суб'єктом кримінальних процесуальних відносин і розроблено пропозиції щодо їх вирішення, зокрема: 1) п. 2 ч. 1 ст. 77 КПК України запропоновано доповнити положенням про те, що прокурор, слідчий не має права брати участь у кримінальному провадженні якщо він брав участь у цьому ж провадженні як оперативний працівник; 2) аргументовано необхідність надати детективам НАБУ право самостійного зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 3) запропоновано поширити положення про доручення оперативним підрозділам на проведення не лише слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових), але й інших процесуальних дій.

7. Установлено поняття, мету, принципи та форми взаємодії детектива НАБУ з підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності. Взаємодія

здійснюється у процесуальній та непроцесуальній формі. Процесуальною формою взаємодії детектива НАБУ з іншими учасниками кримінального провадження є: надання доручень на проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій (19,60 %); витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок (50,99 %); погодження клопотань про проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, заходів забезпечення кримінального провадження (15,69 %); створення слідчих груп (1,96 %); залучення спеціалістів і співробітників інших правоохоронних органів до проведення окремих слідчих (розшукових) дій (5,88 %); міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій (0 %).

Непроцесуальна форма взаємодії полягає в: обміні інформацією та досвідом (54,90 %); наданні консультацій (9,8 %); плануванні досудового розслідування (3,92 %); координації дій під час досудового розслідування (31,38 %).

8. Здійснено характеристику прокурорського нагляду та судового контролю за діяльністю детектива НАБУ й диференційовано їх залежно від повноважень. Прокурорський нагляд за діяльністю детектива НАБУ, залежно від повноважень останнього, здійснюється у двох напрямках: за процесуальною та за оперативно-розшуковою діяльністю детектива НАБУ. Повноваження прокурора НАБУ щодо здійснення прокурорського нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю детектива НАБУ запропоновано поділити на п'ять груп: пов'язані із забезпеченням дотримання вимог законності при прийнятті рішення про рух оперативно-розшукової справи; пов'язані з наданням дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, які потребують дозволу слідчого судді; пов'язані з проведенням оперативно-розшукових заходів, фіксацією та використанням їх результатів; пов'язані з адміністративними заходами, спрямованими на дотримання вимог законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності; пов'язані з оскарженням законності прийнятих рішень.

Запропоновано встановити строки прийняття рішення щодо розгляду клопотань прокурором САП наступним чином: при розгляді клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій – три години з моменту його отримання (31,37 %); клопотання про дозвіл на затримання підозрюваного з метою його приводу (ст. ст. 188–189 КПК України); клопотання про привід; клопотання про арешт майна; клопотання щодо обрання одного із запобіжних заходів; клопотання про проведення обшуку; клопотання про проведення огляду житла чи іншого володіння особи, клопотання про огляд трупа, що здійснюється одночасно з оглядом житла чи іншого володіння особи прокурор САП – невідкладно, але не пізніше 24 годин (68,62 %). Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; відсторонення від посади; тимчасовий доступ до речей і документів – не пізніше 72 годин після надходження (7,84 %).

Судовий контроль за процесуальною діяльністю здійснюється у формі розгляду клопотання щодо надання дозволу на: застосування заходів забезпечення кримінального провадження; слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих

(розшукових) дій; продовження строків досудового розслідування; здійснення спеціального досудового розслідування. Судовий контроль за оперативно-розшуковою діяльністю детектива НАБУ здійснюється у формі розгляду клопотання щодо надання дозволу на здійснення оперативно-розшукових заходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Войтюк Р. В. Взаємодія прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та детектива Національного антикорупційного бюро України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 1 (36). С. 44–47.

2. Войтюк Р. В. Полномочия детектива Национального антикоррупционного бюро Украины как субъекта уголовных процессуальных правоотношений. *Право и Закон*. 2016 № 4 (6). С. 82–86.

3. Войтюк Р. В. Порівняльний аналіз повноважень детектива Національного антикорупційного бюро України та комісара Незалежної антикорупційної комісії Гонконгу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (102). С. 346–358.

4. Войтюк Р. В. Кримінальна процесуальна функція запобігання кримінальним правопорушенням у діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2017. № 1 (59). С. 146–150.

5. Войтюк Р. В. Кримінальна процесуальна діяльність детектива Національного антикорупційного бюро України: питання теорії та практики. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (13). С. 108–119.

6. Войтюк Р. В. Актуальні питання підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України. *Правовий часопис Донбасу*. 2017. № 2 (60). С. 106–112.

7. Войтюк Р. В. Процесуальні гарантії діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України. *Право і суспільство*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 223–226.

8. Войтюк Р. В. Кримінальна процесуальна діяльність детективів Національного антикорупційного бюро України. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.) / ред. кол.: В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 151–154.

9. Войтюк Р. В. Детектив Національного антикорупційного бюро України. *Детективна діяльність: теоретичні, методичні та практичні проблеми*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 24 берез. 2017 р.). Дніпро, 2017. С. 104–108.

10. Войтюк Р. В. Сучасні моделі антикорупційних органів: український та зарубіжний досвід. *Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю*: тези доп. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 13 квіт. 2017 р.). Кривий Ріг, 2017. С. 309–311.

11. Войтюк Р. В. Надання доручень як одна з форм взаємодії детектива Національного антикорупційного бюро України з суб'єктами кримінальної процесуальної діяльності. *Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування*: зб. матер. конф. (Київ, 20 квіт. 2017 р.). К., 2017. С. 86–88.

12. Войтюк Р. В. Проблеми реалізації повноважень детектива Національного антикорупційного бюро України. *Формування національної правової системи України в контексті євроінтеграційних процесів*: тези доп. наук.-практ. Інтернет-конф. (Київ, 21 квіт. 2017 р.). К., 2017. С. 81–83.

13. Войтюк Р. В. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора під час досудового розслідування як гарантія самостійності детектива НАБУ. *Актуальні питання кримінального права, процесу і криміналістики, удосконалення судової і правоохоронної систем*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Сєверодонецьк, 19 трав. 2017 р.). Сєверодонецьк, 2017. С. 75–78.

АНОТАЦІЯ

Войтюк Р.В. Детектив Національного антикорупційного бюро України як суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2018.

Дисертація є першим в Україні дослідженням теоретичних засад і практичних питань діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин. У роботі сформульовано поняття та визначено місце детектива НАБУ у системі органів досудового розслідування та інших правоохоронних органів, уповноважених на протидію корупції. Досліджено зарубіжний досвід функціонування детектива як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин у сфері протидії корупції. Проаналізовано права та обов'язки детектива НАБУ як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин, удосконалено теоретичні положення щодо процесуальних гарантій його діяльності. Досліджено порядок взаємодії детектива НАБУ під час досудового розслідування корупційних злочинів.

Ключові слова: детектив НАБУ, органи досудового розслідування, корупційні кримінальні правопорушення, протидія корупційним кримінальним правопорушенням, кримінальний процесуальний статус, повноваження детектива НАБУ, процесуальні гарантії, взаємодія, прокурорський нагляд, судовий контроль.

АННОТАЦИЯ

Войтюк Р.В. Детектив Национального антикоррупционного бюро Украины как субъект уголовных процессуальных правоотношений. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика и судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2018.

Диссертация является первым в Украине исследованием теоретических основ и практических вопросов деятельности детектива Национального антикоррупционного бюро Украины как субъекта уголовных процессуальных правоотношений. В работе сформулирован и обоснован ряд новых положений и выводов, имеющих значение для теории уголовного процесса, детективной деятельности и судебной практики. Сформулировано понятие детектива НАБУ, выяснено его место в системе органов досудебного расследования, уполномоченных на противодействие коррупционным уголовным правонарушениям, предложена законодательная дефиниция этого субъекта. Осуществлена классификация антикоррупционных органов, действующих в Украине в зависимости от выполняемых функций, определена иерархическая структура органов досудебного расследования коррупционных уголовных правонарушений. Сформулированы модели антикоррупционных органов, функционирующих в зарубежных странах, и осуществлена их классификация. Обоснована целесообразность создания отдельного подразделения детективов НАБУ, основным назначением которого будет предотвращение коррупционных уголовных правонарушений. Выделены основные направления предупредительной функции, которыми целесообразно наделить детектива НАБУ. Такими направлениями являются: предотвращение коррупционных правонарушений, отнесенных к его подсудственности; пресечение коррупционных правонарушений этой категории; выявление и устранение (нейтрализация) причин и условий, способствующих совершению коррупционных правонарушений. Определено, что результативность досудебного расследования детективов НАБУ зависит от эффективности взаимодействия субъектов, осуществляющих досудебное расследование коррупционных преступлений с предприятиями, учреждениями, организациями различных форм собственности. Выделены формы взаимодействия детектива НАБУ на стадии досудебного расследования.

Положительным для внедрения в законодательство определено расширение самостоятельности детектива НАБУ, которая заключается в возможности обращения к следственному судье с ходатайством о проведении следственных (розыскных) действий и мер обеспечения уголовного производства без согласования с прокурором САП, с последующим его уведомлением.

Исследованы проблемные аспекты реализации полномочий детектива НАБУ и осуществлена их классификация. Предложено осуществить распределение

полномочий таким образом: 1) общие полномочия; 2) полномочия следователя (определены в УПК Украины); 3) полномочия работника оперативного подразделения (определены в Законе Украины «Об оперативно-розыскной деятельности» от 18 февраля 1992 г.). Предложено расширение компетенции детективов НАБУ в части: предоставления возможности самостоятельного осуществления негласного следственного (розыскного) действия, предусмотренного ст. 263 УПК Украины; предоставления полномочий самостоятельно (по запросу подписанному собственноручно), без руководителя подразделения, в соответствии со ст. 17 Закона Украины «О Национальном антикоррупционном бюро Украины» истребовать в трехдневный срок необходимую информацию; предоставления права детектива НАБУ самостоятельно назначать проверки и ревизии; предоставления права детектива НАБУ на получение временного доступа к вещам и документам, банковской тайне, телекоммуникационным соединениям без постановления суда по собственному постановлению.

Обоснована необходимость введения отдельной уголовной процессуальной функции предотвращения уголовных правонарушений. Предложено реализовать указанную функцию по следующим направлениям: 1) предупреждение коррупционных правонарушений, отнесенных к его подследственности; 2) прекращение коррупционных правонарушений этой категории; 3) выявление и устранение (нейтрализация) причин и условий, способствующих совершению коррупционных правонарушений.

Определены признаки гарантий деятельности детективов НАБУ и обозначены их задачи, которые заключаются в: обеспечении функционирования указанного субъекта; реализации его процессуальных прав и обязанностей; снижении уровня коррупционных рисков; повышении профессионализма и эффективности досудебного расследования.

Гарантией, направленной на обеспечение деятельности детектива НАБУ, является самостоятельность. Одним из механизмов обеспечения самостоятельности детектива НАБУ является право последнего на обжалование решений, действий или бездействий прокурора САП, которое в свою очередь не должным образом урегулировано. Предложено введение законодательного определения наступления бездействия прокурора, которое заключается в несогласовании ходатайств и определении процессуальных сроков такого согласования.

Рассмотрены проблемные аспекты судебного контроля за деятельностью детективов НАБУ.

Ключевые слова: детектив НАБУ, органы досудебного расследования, коррупционные уголовные правонарушения, противодействие коррупционным уголовным преступлениям, уголовный процессуальный статус, полномочия детектива НАБУ, процессуальные гарантии, взаимодействие, прокурорский надзор, судебный контроль.

SUMMARY

Voytyuk R.V. Detective of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine as a subject of criminal procedural legal relations. – *Manuscript.*

Dissertation for obtaining a scientific degree of a candidate of legal sciences (doctor of philosophy) in specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic examination; operative-search activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2018.

The dissertation is the first in Ukraine study of theoretical foundations and practical issues of the detective activity of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine as a subject of criminal procedural legal relations. The article formulates the concept and determines the place of the detective of NABU in the system of pre-trial investigation bodies and other law enforcement agencies authorized to counter corruption. The foreign experience of detective activity as a subject of criminal procedural legal relations in the field of counteraction to corruption is researched. The rights and duties of the detective of NABU as a subject of criminal procedural relations are analyzed, the theoretical provisions concerning procedural guarantees of his activity have been improved. The order of interaction of the detective of NABU during the pre-trial investigation of corruption crimes was investigated.

Key words: detective NABU, bodies of pre-trial investigation, corruption criminal offenses, counteraction to corruption criminal offense, criminal procedural status, the powers of the detective NABU, procedural guarantees, interaction, prosecutor's supervision, judicial control.